

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету

_____ 2025 року, протокол № ____

Ректор університету, голова вченої ради,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

_____ 2025 року

м.п.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Екологічне право»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право**

м. Хмельницький
2025

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри трудового,
земельного та господарського права,
кандидатка юридичних наук, доцентка
28 листопада 2025 року

Анна МІСІНКЕВИЧ

СХВАЛЕНО:

Рішення кафедри трудового, земельного та господарського права
28 листопада 2025 року, протокол №____

Завідувач кафедри, доктор юридичних наук,
професор
28 листопада 2025 року

_____ Іван КОСТЯШКІН

Декан юридичного факультету,
кандидат юридичних наук, доцент
_____ 2025 року

_____ Віктор ЗАХАРЧУК

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
_____ 2025 року, протокол №__

Голова методичної ради університету,
кандидатка наук з державного управління,
доцентка
_____ 2025 року

_____ Ірина КОВТУН

Обліковий обсяг 0,9 ум. др. арк.

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни	–	1
2.	Заплановані результати навчання	–	4
3.	Програма навчальної дисципліни	–	7
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	15
	4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	–	15
	4.2. Аудиторні заняття	–	17
	4.3. Самостійна робота студентів	–	17
5.	Методи навчання та контролю	–	17
6.	Схема нарахування балів	–	18
7.	Рекомендована література	–	19
	7.1. Основна література	–	19
	7.2. Допоміжна література	–	20
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	21

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	—	0304 Право
2.	Код і назва спеціальності	—	6.030401 Правознавство
3.	Назва спеціалізації	—	
4.	Назва дисципліни	—	Екологічне право
5.	Тип дисципліни	—	Обов'язкова
6.	Код дисципліни	—	ОДПП 1.2.21.
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	—	1
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	—	Бакалавр
9.	Курс / рік навчання	—	4
10.	Семестр	—	8
11.	Обсяг вивчення дисципліни:		
	1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	—	3,5/105
	2) денна форма навчання:		
	аудиторні заняття (годин)	—	46
	% від загального обсягу лекції (годин)	—	44
	% від обсягу аудиторних годин	—	28
	семінарські заняття (годин)	—	60
	% від обсягу аудиторних годин	—	18
	самостійна робота (годин)	—	39
	% від загального обсягу	—	59
	тижневих годин:	—	56
	аудиторних занять	—	17
	самостійної роботи	—	6
	3) заочна форма навчання:	—	3,2
	аудиторні заняття (годин)	—	3,5/105
	% від загального обсягу лекції (годин)	—	18
	% від обсягу аудиторних годин	—	17
	семінарські заняття (годин)	—	12
	% від обсягу аудиторних годин	—	67
	самостійна робота (годин)	—	6
	% від загального обсягу	—	33
	самостійна робота (годин)	—	87
	% від загального обсягу	—	83
12.	Форма семестрового контролю	—	Екзамен
13.	Місце дисципліни в логічній схемі:		
	1) попередні дисципліни	—	ОДПП 1.2.6. Конституційне право України ОДПП 1.2.7. Адміністративне право ОДПП 1.2.8. Цивільне право ОДПП 1.2.9. Кримінальне право ОДПП 1.2.19. Земельне право ОДПП 1.2.11. Фінансове право
	2) супутні дисципліни		ВДПП 2.2.33 Аграрне право
	3) наступні дисципліни	—	-
14.	Мова вивчення дисципліни	—	українська.

2. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна «Екологічне право» забезпечує формування таких компетентностей відповідно до ОПП «Бакалавр права»:

Загальні компетентності:

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного, демократичного) суспільства та необхідності його сталого

розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Спеціальні компетентності:

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК17. Здатність визначати особливості правового регулювання суспільних відносин за участю органів місцевого самоврядування.

Результати навчання:

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

РН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 11. Мати базові навички риторики.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та

вторинних джерел для правничої діяльності.

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання (здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)	
1.1)	визначати законодавство, що регулюють правовідносини, які виникають у процесі реалізації права особи у сфері природокористування;
1.2)	характеризувати особливості екологічних правовідносин;
1.3)	характеризувати особливості державного управління у сфері довкілля;
1.4)	визначати порядок застосування заходів юридичної відповідальності у разі заподіяння шкоди природним ресурсам.
2. Розуміння (здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)	
2.1)	пояснювати зміст дефініцій основних термінів, що розкривають суть екологічного права;
2.2)	визначати специфіку законодавства у сфері реалізації особою екологічних прав, прав у сфері природокористування та забезпечення екологічної безпеки;
2.3)	характеризувати особливості надавання природних ресурсів у користування;
2.4)	характеризувати особливості надавання природних ресурсів у власність;
2.5)	характеризувати механізми застосування норм права при використанні об'єктів екологічної мережі.
3. Застосування знань (здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)	
3.1)	аналізувати сучасні проблеми правового регулювання реалізації окремих екологічних прав;
3.2)	віднаходити шляхи усунення причин виникнення спорів у сфері природокористування;
3.3)	аналізувати юридичні факти;
3.4)	правильно застосовувати норми права;
3.5)	оформляти документи необхідні для здійснення спеціального природокористування;
3.6)	оформляти документи, які регулюють процедуру передачі природного ресурсу у власність чи користування.
4. Аналіз (здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань,	

<i>різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>	
4.1)	аналізувати способи реалізації екологічних прав;
4.2)	порівнювати процедуру передачі природного ресурсу у власність чи користування;
4.3)	аналізувати порядок застосування норм права при вирішенні спорів у сфері природокористування;
4.4)	аналізувати порядок застосування норм права при здійсненні екологічного контролю;
5.5.)	виділяти головні положення (завдання, пропозиції), закріплені викладені в нормативно-правових актах у сфері довкілля.
5. Синтез	
<i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>	
5.1)	аргументувати потребу застосування норм екологічного законодавства;
5.2)	встановлювати механізм здійснення спеціального природокористування;
5.3)	встановлювати механізм застосування нормативів при здійсненні екологічно небезпечної діяльності;
5.4)	встановлювати механізм реалізації окремих екологічних прав;
5.5)	встановлювати механізм реалізації права на участь громадськості в охороні навколишнього природного середовища;
5.5)	узагальнювати механізми реалізації повноважень органами, що беруть участь у здійсненні екологічного контролю.
6. Оцінювання	
<i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>	
6.1)	узагальнювати значення правових норм для регулювання відносин у сфері довкілля;
6.2)	порівнювати способи реалізації особою права на здійснення загального та спеціального природокористування;
6.3)	узагальнювати значення законодавства при врегулюванні відносин у сфері довкілля;
6.4)	узагальнювати правове значення міжнародних засобів регулювання відносин у сфері довкілля.
7. Створення (творчість)	
<i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>	
7.1)	оформляти документи щодо захисту порушених екологічних прав;
7.2)	оформляти документи з питань вирішення спорів у сфері природокористування;
7.3)	розробляти документи з питань використання об'єктів екологічної мережі;
7.4)	розробляти схему застосування норми права уповноваженим державним органом при виявленні порушень вимог екологічного законодавства.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття, предмет, метод, система, джерела екологічного права

Екологічна політика України та її вплив на розвиток екологічного права. Основоположні правові документи, які визначають екологічну політику держави та їхню роль у її розвитку та становленні.

Поняття екологічного права. Предмет екологічного права. Еколого-правові норми: поняття і види. Методи правового регулювання екологічних правовідносин. Принципи екологічного права.

Поняття та особливості екологічних правовідносин. Класифікація екологічних правовідносин.

Поняття і види об'єктів екологічного права. Диференційовані, комплексні та інтегровані об'єкти екологічного права. Природні ресурси як об'єкти правового регулювання використання, відтворення та охорони. Ландшафти та інші природні комплекси в системі об'єктів екологічного права. Поняття навколишнього природного середовища як об'єкта екологічного права. Життя і здоров'я громадян в системі об'єктів охорони екологічного права. Проблеми забезпечення охорони життя і здоров'я громадян. Суб'єкти екологічних правовідносин.

Підстави виникнення та зміни екологічних правовідносин. Зміст екологічних правовідносин та їх особливості. Підстави припинення екологічних правовідносин. Гарантії захисту прав суб'єктів екологічних правовідносин.

Система екологічного права. Співвідношення екологічного права і законодавства. Розвиток екологічного законодавства. Проблеми кодифікації екологічного законодавства

Поняття та види джерел екологічного права. Конституція України в системі джерел екологічного права. Закони України як джерела екологічного права. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» як джерело екологічного права. Кодифіковані нормативно-правові акти в системі джерел екологічного права. Підзаконні нормативно-правові акти у системі регулювання екологічних правовідносин та їх класифікація. Чинність міжнародно-правових норм у системі джерел екологічного права. Проблеми імплементації міжнародних еколого-правових норм в екологічне законодавство України. Екологічне право як галузь права і навчальна дисципліна. Функції екологічного права та їх види. Система навчальної дисципліни «Екологічне право».

Тема 2. Екологічні права та обов'язки громадян України

Поняття та види екологічних прав громадян. Право громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище (право на екологічну безпеку). Право громадян на одержання повної достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища та його вплив на здоров'я населення (право на екологічну інформацію).

Право громадян на здобуття екологічної освіти. Право громадян на об'єднання в громадські природоохоронні (екологічні) формування. Правове регулювання оцінки впливу на довкілля. Право на здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів. Характеристика інших прав громадян.

Загальні обов'язки громадян у галузі екології. Поняття і класифікація юридичних гарантій реалізації та захисту екологічних прав громадян і додержання екологічних обов'язків.

Правові форми захисту екологічних прав громадян.

Тема 3. Право власності на природні ресурси

Поняття та основні ознаки права власності на природні ресурси.

Форми права власності на природні ресурси. Особливості відносин права комунальної та приватної власності на природні ресурси.

Підстави виникнення права власності на природні ресурси. Зміст права власності на природні ресурси. Підстави припинення та зміни права власності на природні ресурси.

Особливості правової охорони права власності на природні ресурси.

Тема 4. Правове регулювання використання природних ресурсів

Поняття та види права природокористування. Принципи здійснення права природокористування.

Право загального і спеціального природокористування та їх ознаки. Особливості права орендного природокористування.

Підстави виникнення та зміни права природокористування. Підстави припинення права природокористування. Особливості припинення та зміни орендних правовідносин природокористування. Форми і методи захисту прав суб'єктів правовідносин природокористування.

Тема 5. Правові засади управління в галузі екології

Поняття, ознаки і зміст управління в галузі екології. Державне управління в галузі екології. Правові форми громадського управління в галузі екології. Функції в галузі управління. Класифікація функцій управління в галузі екології.

Державна реєстрація в системі функцій управління в галузі екології. Екологічне інформаційне забезпечення. Екологічне ліцензування. Правові форми розподілу і перерозподілу природних ресурсів. Правове регулювання ведення природноресурсових кадастрів та Червоної книги України. Роль Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля в системі попередження, запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Вплив громадського обговорення планованої діяльності, яка підлягає оцінці впливу на довкілля на прийняття рішень уповноваженим державним органом.

Тема 6. Економіко-правовий механізм у галузі екології

Поняття і юридичні ознаки економіко-правового механізму в галузі екології.

Зміст економіко-правового механізму в галузі екології. Правові форми здійснення платежів у галузі екології. Нормативи платежів за використання ресурсів. Правова природа платежів за забруднення навколишнього природного середовища. Нормативи платежів за зниження якості природних ресурсів. Платежі в системі регулювання розміщення екологічно небезпечних відходів з навколишнього середовища. Правове стимулювання екологічно спрямованої діяльності.

Тема 7. Юридична відповідальність в галузі екології

Поняття юридичної відповідальності в екологічному праві. Види юридичної відповідальності за екологічним законодавством. Екологічне правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Класифікація екологічних правопорушень.

Особливості відшкодування шкоди, заподіяної порушеннями екологічного законодавства. Відшкодування шкоди, заподіяної порушеннями екологічного законодавства володільцями джерел підвищеної екологічної небезпеки. Специфіка відшкодування збитків, заподіяних довкіллю правомірними діями.

Ефективність адміністративної відповідальності як виду юридичної відповідальності за вчинення екологічного правопорушення. Проблеми криміналізації екологічних правопорушень. Проблеми застосування дисциплінарних стягнень за екологічні правопорушення. Профілактика екологічних правопорушень і злочинів.

Тема 8. Правові форми забезпечення екологічної безпеки

Поняття і зміст правових форм забезпечення безпеки людини. Правове забезпечення екологічної безпеки у процесі проектування, розміщення і розвитку населених пунктів, підприємств, споруд та різних об'єктів,

Нормативно-правове стимулювання забезпечення вимог екологічної безпеки в процесі здійснення наукових досліджень, запровадження винаходів, застосування нових технологій, устаткування та систем. Механізм правового забезпечення додержання вимог і нормативів екологічної безпеки при застосуванні засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, токсичних речовин та інших препаратів. Додержання вимог правового забезпечення екологічної безпеки в агропромисловому виробництві і при реалізації сільськогосподарської продукції. Юридичні гарантії забезпечення екологічної безпеки в промисловості, енергетиці, на транспорті, в інших видах господарської та військової діяльності.

Юридичні заходи стимулювання додержання вимог екологічної безпеки у підприємницькій діяльності.

Порушення вимог і норм екологічної безпеки як підстави юридичної відповідальності. Юридична відповідальність за порушення права громадян на екологічну безпеку. Проблеми майнової відповідальності за шкоду, заподіяну порушенням вимог і нормативів екологічної безпеки. Адміністративна і кримінальна відповідальність за порушення вимог екологічної безпеки.

Тема 9. Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій

Поняття правового режиму надзвичайних екологічних ситуацій. Правовий режим зон екологічної катастрофи. Правовий режим зон підвищеної екологічної безпеки.

Особливості правового режиму зон, встановлених на радіоактивно забруднених територіях. Класифікація правових режимів територій, які зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи. Особливості управління в зонах надзвичайних екологічних ситуацій. Інформування населення про екологічний стан у зонах надзвичайних екологічних ситуацій.

Правовий захист екологічних прав громадян, потерпілих від надзвичайних екологічних ситуацій. Правові методи забезпечення додержання режимів зон надзвичайних ситуацій та захисту потерпілих громадян.

Тема 10. Правовий режим використання і охорони земель

Поняття правового режиму використання, відновлення та охорони земель.

Земля як об'єкт правового регулювання використання, відновлення та охорони. Склад земельного фонду. Право власності на землю. Підстави виникнення права власності на землю. Суб'єкти, об'єкти права власності на землю. Підстави припинення права власності на землю.

Поняття, форми та види права землекористування. Суб'єкти, об'єкти і зміст права землекористування. Особливості земельних орендних правовідносин. Договір оренди як підстава виникнення земельних правовідносин. Емфітевзис, суперфіцій та сервітут як підстава виникнення земельних правовідносин. Особливості управління в галузі використання, відновлення та охорони земель. Функції управління в галузі використання, відновлення та охорони земель.

Форми і методи правової охорони земель. Консервація, рекультивація та меліорація як основні заходи щодо відновлення та охорони земель. Правове забезпечення відшкодування збитків власникам і користувачам земель та витрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва при вилученні земель для державних і громадських потреб. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням земельного законодавства і кримінальної відповідальності.

Тема 11. Правовий режим використання і охорони лісів

Ліс як об'єкт правового регулювання використання, відтворення та охорони. Лісовий фонд України. Лісові правовідносини: поняття та види. Суб'єкти, об'єкти, зміст лісових правовідносин. Захист прав суб'єктів лісових правовідносин.

Право власності на ліси. Захист права власності на ліси. Право лісокористування та його види. Правове регулювання заготівлі деревини, живиці, другорядних лісових матеріалів. Право побічного лісокористування, особливості реалізації права культурно-оздоровчого, рекреаційного, туристичного та науково-дослідного лісокористування.

Особливості управління в галузі використання, відтворення та охорони лісів. Правові особливості реформування державного управління лісовим фондом у державі. Функції управління в галузі використання, відтворення та охорони лісів. Правові форми розподілу і перерозподілу лісів. Правове забезпечення охорони та захисту лісів. Цивільно-правова відповідальність за шкоду, заподіяну порушенням лісового законодавства. Порушення законодавства як підстава застосування адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 12. Правовий режим використання і охорони вод

Вода як об'єкти правового регулювання використання, відновлення та охорони. Склад водного фонду. Юридична класифікація водних об'єктів.

Право власності на води. Суб'єкти, об'єкти права власності на води. Підстави виникнення, зміни і припинення права власності на води. Форми і методи захисту права власності на води.

Поняття та види права водокористування. Особливості оренди водних об'єктів. Права та обов'язки суб'єктів водних орендних правовідносин,

Особливості управління в галузі використання, відновлення та охорони вод. Облік і ведення державного водного кадастру. Правове забезпечення розподілу і перерозподілу вод. Правова охорона вод. Гарантії охорони вод від забруднення і виснаження. Майнова відповідальність за шкоду, заподіяну порушенням водного законодавства. Водні правопорушення як підстава застосування адміністративної та кримінальної відповідальності.

Тема 13. Правовий режим використання і охорони надр

Надра як об'єкт правового регулювання, використання та охорони. Особливості правового режиму надр.

Право власності на надра. Суб'єкти та об'єкти права власності на надра. Зміст права власності на надра. Правові форми захисту права власності на надра.

Право користування надрами та його види. Правові форми і методи видобування корисних копалин. Правові особливості надання та отримання гірничого відводу для видобутку корисних копалин. Правове забезпечення використання надр, не пов'язане з їх видобуванням. Правові засади видобування корисних копалин місцевого значення і торфу.

Особливості управління в галузі використання та охорони надр. правові засади ведення кадастру родовищ корисних копалин.

Правова охорона надр. Забезпечення екологічної безпеки у процесі охорони та використання надр. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної порушеннями законодавства про надра.

Порушення законодавства про надра як підстава застосування адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 14. Правовий режим використання і охорони тваринного світу

Тваринний світ як об'єкт правового регулювання використання, відтворення та охорони. Об'єкти тваринного світу.

Право власності на тваринний світ. Суб'єкти та об'єкти права власності на тваринний світ. Правові форми набуття об'єктів тваринного світу у власність.

Право використання тваринного світу, його форми та види. Правове регулювання мисливства та рибальства. Особливості права використання тваринного світу у наукових, культурно-освітніх та естетичних цілях. Підстави та умови припинення права використання тваринного світу.

Тема 15. Правовий режим використання і охорони рослинного світу

Особливості управління в галузі використання, відтворення та охорони тваринного світу. Державний облік ведення кадастру тваринного світу. Правові форми розподілу і перерозподілу тваринного світу.

Правове забезпечення охорони тваринного світу. Правові форми охорони тваринного світу. Правові особливості ведення Червоної та Зеленої книги щодо захисту та охорони рослин. Порушення законодавства у галузі використання, відтворення та охорони тваринного світу як підстава застосування адміністративної та кримінальної відповідальності.

Тема 16. Правова охорона атмосферного повітря

Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання охорони і використання. Законодавство про охорону атмосферного повітря. Міжнародно-правові договори як основа охорони атмосферного повітря.

Правова охорона атмосферного повітря. Зміст правової охорони атмосферного повітря, правові форми охорони атмосферного повітря.

Правове регулювання використання атмосферного повітря. Особливості управління в галузі охорони використання атмосферного повітря. Нормативи в галузі охорони атмосферного повітря.

Порушення у галузі охорони атмосферного повітря як підстави юридичної відповідальності.

Особливості цивільно-правової відповідальності за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону атмосферного повітря.

Особливості правопорушень у галузі охорони атмосферного повітря як підстава застосування адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 17. Правовий режим використання і охорони об'єктів і територій природно-заповідного фонду

Поняття правового режиму природно-заповідного фонду. Склад і класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Форми права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Суб'єктивний та об'єктивний склад права власності на об'єкти природно-заповідного фонду.

Правові форми та види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Правовий режим природного заповідника. Правовий режим біосферного заповідника. Особливості правового режиму національного природного парку. Правовий режим заказників. Особливості правових режимів пам'яток природи і заповідних урочищ.

Особливості управління в галузі охорони і використання природно-заповідного фонду.

Правопорушення у галузі охорони і використання природно-заповідного фонду як підстава юридичної відповідальності.

Тема 18. Правовий режим використання і охорони рекреаційних, курортних і лікувально-оздоровчих зон

Поняття і зміст правового режиму охорони і використання рекреаційних зон. Правові форми використання рекреаційних зон.

Правове регулювання ведення екологічної мережі в Україні.

Правове регулювання міжнародних водно-болотних угідь, які перебувають під охороною держави.

Юридичні критерії зонування рекреаційних зон. Особливості правових режимів рекреаційних зон.

Юридичні форми використання та охорони рекреаційних зон. Механізм правової охорони рекреаційних зон. Особливості управління в галузі охорони і використання рекреаційних зон. Порядок створення рекреаційних зон.

Поняття правового режиму охорони і використання курортних та лікувально-оздоровчих зон. Законодавство про охорону і використання курортних та лікувально-оздоровчих зон.

Юридична класифікація курортних та лікувально-оздоровчих зон. Зміст та особливості правової охорони курортів та лікувально-оздоровчих зон.

Особливості правовідносин у галузі охорони курортних та лікувально-оздоровчих зон.

Порушення правового режиму курортів та лікувально-оздоровчих зон як підстава застосування юридичної відповідальності.

Тема 19. Правовий режим континентального шельфу

Континентальний шельф як елемент навколишнього природного середовища і об'єкт правової охорони.

Право власності на природні багатства континентального шельфу. Суб'єктний та об'єктний склад права власності на природні багатства континентального шельфу. Зміст, підстави виникнення, зміни та припинення права власності на природні багатства континентального шельфу.

Правове регулювання використання природних багатств континентального шельфу. Правові форми використання природних багатств континентального шельфу.

Особливості управління в галузі охорони і використання природних багатств континентального шельфу. Реєстрація робіт по дослідженню, розробці природних багатств континентального шельфу. Державний нагляд та контроль у галузі охорони і використання континентального шельфу.

Правова охорона континентального шельфу. Органи державної охорони континентального шельфу. Порушення законодавства про континентальний шельф як підстава застосування юридичної відповідальності.

Тема 20. Правовий режим виключної (морської) економічної зони

Виключна (морська) економічна зона як складова навколишнього природного середовища та об'єкт правової охорони. Особливості суб'єктного, об'єктного складу та змісту правовідносин у галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони. Підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин у галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони.

Юрисдикція держави щодо охорони і використання виключної (морської) економічної зони. Правове регулювання проведення наукових досліджень у виключній (морській) економічній зоні.

Правові форми використання і збереження природних ресурсів виключної (морської) економічної зони.

Тема 21. Міжнародне екологічне право

Поняття та основні юридичні ознаки міжнародного права навколишнього середовища. Правові засади міжнародного екологічного права та їх види.

Джерела міжнародного екологічного права: міжнародні договори, концепції, угоди.

Принципи міжнародного екологічного права. Об'єкти міжнародного екологічного права та їх класифікація.

Проблеми формування і створення міжнародно-правового механізму реалізації і захисту суб'єктивних екологічних прав громадян.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1.	Поняття, предмет, метод, система і джерела екологічного права	9	4	1		-	4	5	2	-	-	-	3
2.	Екологічні права та обов'язки громадян	8	2	1		-	4	7	2	-	-	-	4
3.	Право власності на природні ресурси		2	1	-	-	2	6	-	1	-	-	5
4.	Правове регулювання використання природних ресурсів	3,5	2	1	-	-	2	6	-	1	-	-	5
5.	Правові засади управління в галузі екології	9	2	2	-	-	4	8	2	-	-	-	8
6.	Економіко-правовий механізм у галузі екології	3	2	-	-	-	2	3	-	-	-	-	8
7.	Юридична відповідальність в галузі екології	3	2	-	-	-	2	8	-	2	-	-	6
8.	Правові форми забезпечення екологічної безпеки	4	-	-	-	-	4	5	-	-	-	-	5
9.	Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій	4	-	-	-	-	4	5	-	-	-	-	5
10.	Правовий режим використання і охорони земель	2	-	-	-	-	2	3	-	-	-	-	2
11.	Правовий режим використання і охорони лісів	7	2	2	-	-	2	6	1	-	-	-	5
12.	Правовий режим використання і охорони вод	7	2	2	-	-	2	6	1	-	-	-	5
13.	Правовий режим використання і охорони надр	7	2	2	-	-	2	6	2	2	-	-	5

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
14.	Правовий режим використання і охорони тваринного світу	5	2	1	-	-	3	2	-	-	-	-	2
15.	Правовий режим використання і охорони рослинного світу	3	1	1	-	-	2	2	-	-	-	-	2
16.	Правова охорона атмосферного повітря	8	3	2	-	-	2	6	2	-	-	-	5
17.	Правовий режим використання і охорони об'єктів і територій природно-заповідного фонду	6	1	2	-	-	2	5	-	-	-	-	4
18.	Правовий режим використання і охорони рекреаційних, курортних і лікувально-оздоровчих зон	4	1	-	-	-	2	4	-	-	-	-	2
19.	Правовий режим континентального шельфу	2,5	-	-	-	-	2	3	-	-	-	-	2
20.	Правовий режим виключної (морської) економічної зони	2,5	-	-	-	-	2	3	-	-	-	-	2
21.	Міжнародне екологічне право	4	-	-	-	-	4	3	-	-	-	-	2
	Усього годин	105	28	18	-	-	59	105	12	6	-	-	87

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 5.2.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 5.2.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів денної форми навчання включає завдання до окремих тем.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 5.2.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. Виконання індивідуальних завдань всіма студентами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими студентами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 5.2.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекцій занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.
- складання окремих процесуальних документів.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне опитування на семінарських заняттях;
- 2) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 3) захист підготовленого звіту з ІНДЗ;
- 4) складання окремих видів документів за ситуаційними завданнями;

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі письмового або усного екзамену. Структура екзаменаційного білету включає три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендована література

7.1. Основна література

1. Екологічне право України. Загальна частина : підручник М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. К.: ВПЦ "Київський університет", 2021. 190 с.
2. Екологічне право : підручник [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова та ін.] ; за ред. А.П. Гетьмана. Харків : Право, 2021. 552 с.
3. Екологічне право України (загальна частина) : навч.посіб. [Л.В. Мілімко, О.В. Артеменко]; Український державний університет фінансів і міжнародної торгівлі. К.: Компринт, 2015. 288 с.
4. Екологічне право : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] за ред. А. П. Гетьмана. Х.: Право, 2013. 432 с.
5. Екологічне право України : підруч. [Л. А. Бондар, Н. С. Гавриш, А. Й. Годованюк та ін.] ; за ред. І. І. Каракаша. Одеса : Фенікс, 2012. 788 с.
6. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Суєтнов та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2024. – 1008 с.
7. Екологічне право : навч. посіб. кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін.]. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 318 с.
8. Середницька І.А. Екологічне право (в схемах) Альбом схем: Наочний посібник І. А. Середницька. Одеса: ОДУВС, 2016. 81с.

7.2. Допоміжна література

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР / Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III / Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР / Відомості Верховної Ради України. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III / Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
7. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-XII, в редакції Закону України від 08.02.2006 р., № 3404-IV / Відомості Верховної Ради України. 2006. № 21. Ст. 170.
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
9. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 26.01.2001 р. / Відомості Верховної Ради України. 2001. № 48. Ст. 252.
10. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. / Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41 Ст. 546.
11. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 29. / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
12. Про екологічну мережу : Закон України від 24.06.2004 р. № 45. / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text>
13. Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату : Закон України від 29.10.1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 50. Ст. 277.

14. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. № 16. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
15. Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 червня 2025 р. № 625-р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/625-2025-%D1%80#Text>
16. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
17. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1777-р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text>
18. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 р. / Відомості Верховної Ради України. 2002. № 14. Ст. 97.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. www.rada.gov.ua/ — Верховна Рада України.
2. www.president.gov.ua/ — Президент України.
3. www.kmu.gov.ua/ — Кабінет Міністрів України.
4. <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA> — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України.
5. www.nbuv.gov.ua/ — Національна наукова бібліотека України ім. В.І. Вернадського.
6. <http://www.lawlibrary.ru/> — Наукова юридична бібліотека.
7. <http://univer.km.ua/> — сайт Хмельницького університету управління та права.
8. <https://www.rac.org.ua/pro-nas/komanda/shtatni-eksperty/andriy-andrusevych/> — Ресурсно — аналітичний центр «Суспільство і довкілля»
9. <https://land.gov.ua/> — Державна служба України з питань картографії та кадастру
10. <http://epl.org.ua/> — Екологія прав людини dei.gov.ua/
11. <http://dei.gov.ua/> Державна екологічна інспекція України

